

قیامی که هیمنه طاغوت را در هم شکست

قیام ۲۹ بهمن مردم تبریز در سال ۵۶ سرآغازی برای صدور انقلاب از پیرامون کشور به مرکز کشور بود و به گفته تحلیل گران، این قیام نقطه شروع انقلاب عظیم و زمینه‌ساز پیروزی انقلاب اسلامی در سال ۵۷ شد.



ایسنا/آذربایجان شرقی قیام ۲۹ بهمن مردم تبریز در سال ۵۶ سرآغازی برای صدور انقلاب از پیرامون کشور به مرکز کشور بود و به گفته تحلیل گران، این قیام نقطه شروع انقلاب عظیم و زمینه ساز پیروزی انقلاب اسلامی در سال ۵۷ شد. تبریز را می توان همواره آغازگر رخدادها سیاسی ایران نامید، مردم این دیار هیچ زمانی بی تفاوت از کنار اتفاقات نگذشته اند و گاه مشروطه خواهی را فریاد زدند و گاه علیه رژیم طاغوت قیام کرده و پایه های انقلاب اسلامی را بنا کردند. ۲۹ بهمن سال ۵۶ بود، یک سال پیش از پیروزی انقلاب اسلامی، زمانی که خفقان سراسر ایران را فرا گرفته و طاغوت حکم رانی می کرد، در این میان جوانانی از جنس غیرت و ایثار به صحنه آمده و اربعین شهدای قم را در تبریز پاس داشته و قیام ۲۹ بهمن تبریز را در تاریخ مجاهدت ها، ماندگار کردند.

ماجرا از این قرار بود که با صلاح‌دید آیت الله قاضی طباطبایی، چند روز مانده به ۲۹ بهمن ماه، اعلامیه ای با محتوای اعتصاب سراسری با بستن مغازه ها و حضور در مراسم چهلم شهدای قم در مسجد قزلی (میرزا یوسف)، در سطح شهر تبریز منتشر شد که امضای علما و روحانیون از جمله آیت الله قاضی طباطبایی، آیت الله غروی، آیت الله قزلی، آیت الله انجلی و ... پای آن بود.

استاندار وقت آذربایجان شرقی هم که از برگزاری این مراسم خبر داشت، دستور ممانعت از حضور مردم در مسجد قزلی را به شهربانی صادر کرده بود.

صبح روز شنبه ۲۹ بهمن ۱۳۵۶

بر اساس آنچه که در منابع تاریخی آمده است، افشار مختلف مردم از ساعات اولیه صبح ۲۹ بهمن سال ۵۶ در تب و تاب برگزاری مراسم چهلمین روز شهدای قم بوده و زودتر از ساعت ۱۰ مقابل مسجد اجتماع کرده بودند. دانشجویان هم دانشگاه را تعطیل کرده و روانه مسجد شده بودند که با درب بسته مسجد و محاصره نیروهای شهربانی مواجه شدند و در این میان سرگرد «حق شناس» - که رئیس کلانتری بازار بود- ضمن جلوگیری از ورود مردم به داخل مسجد به ساحت مقدس مسجد توهین کرد و جوانان و دانشجویان حاضر در صحنه در مقابل این اقدام نیروهای شهربانی، شروع به اعتراض کردند.

«محمد تجلا» یکی از جوانان حاضر در صحنه بود که از سخنان توهین آمیز این مأمور شهربانی، عصبانی و با او درگیر شد که در نهایت توسط سرگرد حق شناس به شهادت رسید و خون این شهید آغازگر قیام شورانگیز مردم تبریز شد؛ به طوری که مردم در حالی که پیکر اولین شهید قیام خویش را بر دوش داشتند، از بازار خارج شده و با شعارهای «زنده باد خمینی» و «مرگ بر شاه» در سطح شهر تظاهرات کرده و اماکنی از جمله ساختمان مرکزی حزب رستاخیز، بانک ها، مشروب فروشی ها و ... را به آتش کشیدند.

نویسنده، پژوهشگر و مدیرکل اسبق اسناد ملی شمالغرب کشور که تحقیقات بسیاری در رابطه با تاریخ تبریز و قیام ۲۹ بهمن داشته در گفت و گو با ایسنا، با بیان اینکه تبریز و آذربایجان در طول تاریخ، فراز و نشیب های بسیاری داشته و شجاعت، حضور در صحنه، اقدام به موقع و بصیر مردم تبریز همواره در طول تاریخ زبازد بوده است، افزود: از مقابله با تجاوزات اجنبی ها گرفته تا تاریخ ۱۰۰ سال اخیر، تبریز نقش مهمی در جریانات مختلف داشته و همواره پیشتاز بوده است.

سید مسعود نقیب، قیام ۲۹ مردم تبریز را یکی از حرکت های برجسته مردم تبریز طی ۱۰۰ سال اخیر دانست و گفت: حدود ۱۰۰ سال بعد از مشروطه، در ۲۹ بهمن ۵۶، مردم تبریز علیه رژیم ستمشاهی قیام کرده و در این رابطه نیز خط شکن شدند و این حرکت به سایر شهرها نیز رسید و یک سال بعد، طومار طاغوت در هم پیچیده شد.

وی با بیان اینکه تبریز اگر تشخیص دهد، دیگر به عقب باز نمی گردد و پای اعتقاد و آرمان خود تا پای جان می ایستد، گفت: تبریزی ها می دانستند که شاه یکی از تربیت یافتگان آمریکا بوده و در تمامی عرصه ها، آمریکا و مشاوران آمریکایی به شاه خط می دهند. مردم، استبداد و دیکتاتوری شاه را درک می کردند و می دیدند که تمام پست های کلیدی کشور، در دست بهایی ها است.

پژوهشگر و مدیرکل اسبق اسناد ملی شمال غرب کشور خاطرنشان کرد: مردم می دیدند که ایرانی ها در آن زمان هیچ قدرتی برای تصمیم گیری نداشتند و انگلیس و به ویژه آمریکایی ها در عرصه تصمیم گیری حضور داشته و حتی در مقابل ایرانی ها نیز مصونیت داشتند که موضوع مصونیت اتباع بیگانه در ایران بسیار روح مردم ایران را جریحه دار می کرد.

وی ادامه داد: مردم ایران در کنار این موارد، بی توجهی رژیم شاهنشاهی به ارزش های اسلامی، مبانی دینی، اصول و عقاید و قرآن را نیز می دیدند، هرچند در ظاهر قضیه گاه حرکاتی نمایشی همانند به مسجد رفتن و... انجام می دادند، اما مردم می دانستند که همه این ها بهانه ای برای دین زدایی و اسلام زدایی است.

نقیب خاطرنشان کرد: مردم ایران و مردم تبریز این موارد را می دانستند و درک می کردند، از این رو حرکت های ضد شاهنشاهی قبل از بهمن ۵۶ و بعد از آن اتفاق افتاد و انتشار مقاله کذایی احمد رشیدی مطلق در ۱۷ دی، منجر به بروز حرکاتی در ۱۹ دی در

قم شد که در نتیجه آن تعدادی شهید و تعداد کثیری هم مجروح شدند.

وی اضافه کرد: عمال شاه خیال می کردند که این حرکت را سرکوب کرده اند، اما به فکرشان هم نمی رسید که در جایی خیزشی عظیم رخ داده و بر پیکره حکومت لرزه اندازد، ولی احساس می کردند که در اربعین شهدای قم، حرکت هایی ایجاد شود، اما نمی دانستند کجا.

وی با اشاره به نامه رییس سازمان اطلاعات و امنیت آذربایجان به شهربانی تبریز سه الی چهار روز مانده به قیام، افزود: در این نامه ها نوشته شده بود «به قرار اطلاع، بازاریان تبریز قصد دارند روز ۲۹ بهمن را تعطیل نمایند، علی هذا خواهشمند است دستور فرمایید با توجه به مفاد نامه، تدابیر مقتضی اتخاذ و ضمن انجام اقدامات، مراتب لازم را از وقایع احتمالی پیش بینی و به موقع این سازمان را آگاه نمایند».

وی اضافه کرد: بر اساس این حساسیت ها، ساواک از چند روز قبل از قیام در حالت آماده باش قرار داشت تا اینکه دقیقا یک روز مانده به قیام، اعلامیه ای با امضای علما منتشر می شود که در بخشی از آن نوشته شده بود: "به مناسبت چهلمین روز حادثه خونین شهادت فضلا و طلاب حوزه علمیه قم..."

وی با بیان اینکه با انتشار این اعلامیه، برای روز شنبه دهم ربیع الاول مطابق با ۲۹ بهمن ۶۵، اعلام عمومی شد که برای گرامیداشت چهلم شهدای قم، ساعت ۱۰ الی ۱۲ در مسجد حاج میرزا یوسف واقع در اول خیابان فردوسی جمع شوند، افزود: این اعلامیه به امضای جامعه روحانیت تبریز در راس آن آیت الله قاضی طباطبایی و همچنین حضرات آیات شریانی، واعظی، انگجی، اشراقی، هاشمی، دینه وری و عبدالحسین غروی رسید.

وی با اشاره به اینکه صرفا یک بخش از قیام مردم تبریز برنامه ریزی شده و با دعوت علما بود و بخش بعدی نیز حرکتی کاملا خودجوشانه بود، اضافه کرد: مردم تبریز با دعوت علما برای گرامیداشت چهلم شهدای قم جمع شدند و تا این جای کار، طبق برنامه ریزی بود، اما زمانی که خون محمدتجلا به ناحق می ریزد، مردم به خروش آمده و شهر را تسخیر می کنند.

نقیب با بیان اینکه در روز ۲۹ بهمن، جمعیت انبوهی در تبریز به سمت مسجد قزلی که در حوزه استحفاظی کلانتری شش تبریز بود، حرکت می کنند، اما قبل از این حرکت درب های مسجد بسته شده بود و شهربانی هم آماده بود، گفت: در این حال سرگرد حق شناس، رییس کلانتری وقتی می بیند که جمعیت قصد ورود به مسجد را دارند و مسجد در شرف باز شدن است، به میان آمده و با کلماتی نامناسب به مسجد جسارت می کند.

وی خاطر نشان کرد: اینگونه بود که غیرت دینی محمد تجلا و مردم به جوش آمد و بود و به او اعتراض کرده و سپس بینشان درگیری فیزیکی رخ می دهد و سرگرد حق شناس برای نشان دادن خیانت درونی خود، به سوی محمد تجلا تیراندازی می کند؛ با شهادت این جوان دلیر، مردم به خروش آمده و او را بر روی دستان خود گرفته و شعار دادند. این جا بود که مردم تبریز به جوش و خروش آمده و با درهم شکستن مراکز فساد و... شهر را تسخیر می کنند.

پژوهشگر و مدیرکل اسبق اسناد ملی شمالغرب کشور با بیان اینکه تبریز از صبح تا ظهر ۲۹ بهمن ۶۵ دگرگون می شود، افزود: در آن زمان، اسکندر آزموده، استاندار وقت که شخصی بسیار بد دهن بود و علی الظاهر در پارس آباد بود که به وی اطلاع می دهند به تبریز بیاید؛ صبح فردای ۲۹ بهمن که گویا در حالت عادی نبوده و مست بود، به او می گویند که در تبریز چنین و چنان شد و او در پاسخ می گوید: تا اسکندر هست، مگر کسی جرات دارد در تبریز چنین و چنان کند؟

وی گفت: آری، تبریز تا ظهر همان روز کار خود را کرده بود، به گونه ای که عصر آن روز رسانه های خارجی این وقایع را منعکس کرده و فردا و پس فردا نیز روزنامه های کیهان و اطلاعات خبرهایی منتشر کردند و شاه گیج شد، چراکه بدون هیچ شناخت درستی از مردم تبریز، حتی خیال نمی کرد که تبریز چنین به پا خیزد.

وی با اشاره به اینکه طبق اسناد و مدارک در قیام ۲۹ بهمن تبریز ۵۸۱ نفر دستگیر شده که ۵۴۸ نفرشان زندانی می شود، اضافه کرد: ۱۴ نفر نیز در مجموع شهید شده و در روایتی ۱۱۸ نفر و در روایتی دیگر، ۱۷۵ نفر نیز زخمی می شوند.